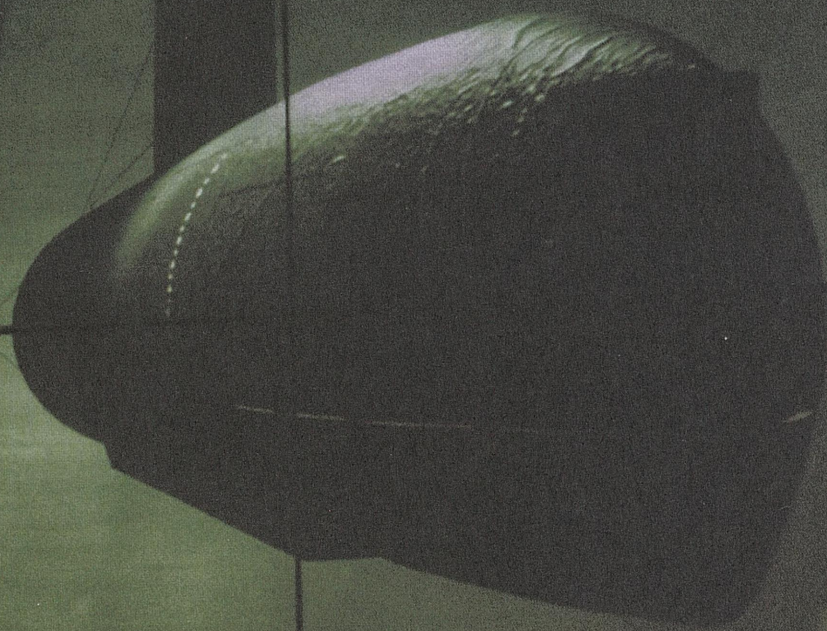
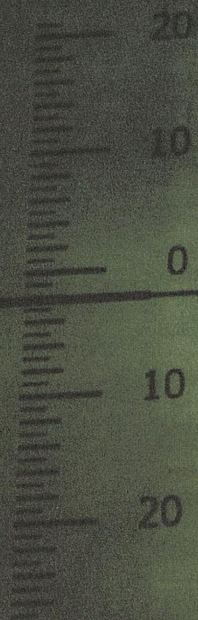

NASJONAL
OPERAEN
NASJONAL
BALLETTEN

**BILLY
BUDD**

40 30 20 10 0 10 20

BILLY BUDD

– opera i to akter –

Musikk Benjamin Britten

Libretto Edward Morgan Forster og Eric Crozier,

basert på Herman Melvilles roman

Musikalsk ledelse Mark Wigglesworth

Regi Annilese Miskimmon

Scenografi og kostymer Annemarie Woods

Lysdesign Paule Constable

Urpremiere 1. desember 1951,

Royal Opera House, London

Revidert versjon 9. januar 1964,

Royal Opera House, London

Norgespremiere 18. januar 2019,

Den Norske Opera & Ballett

Operasjef Annilese Miskimmon

Adm.dir. Geir Bergkastet

Ansvarlig utgiver Den Norske Opera & Ballett

I redaksjonen

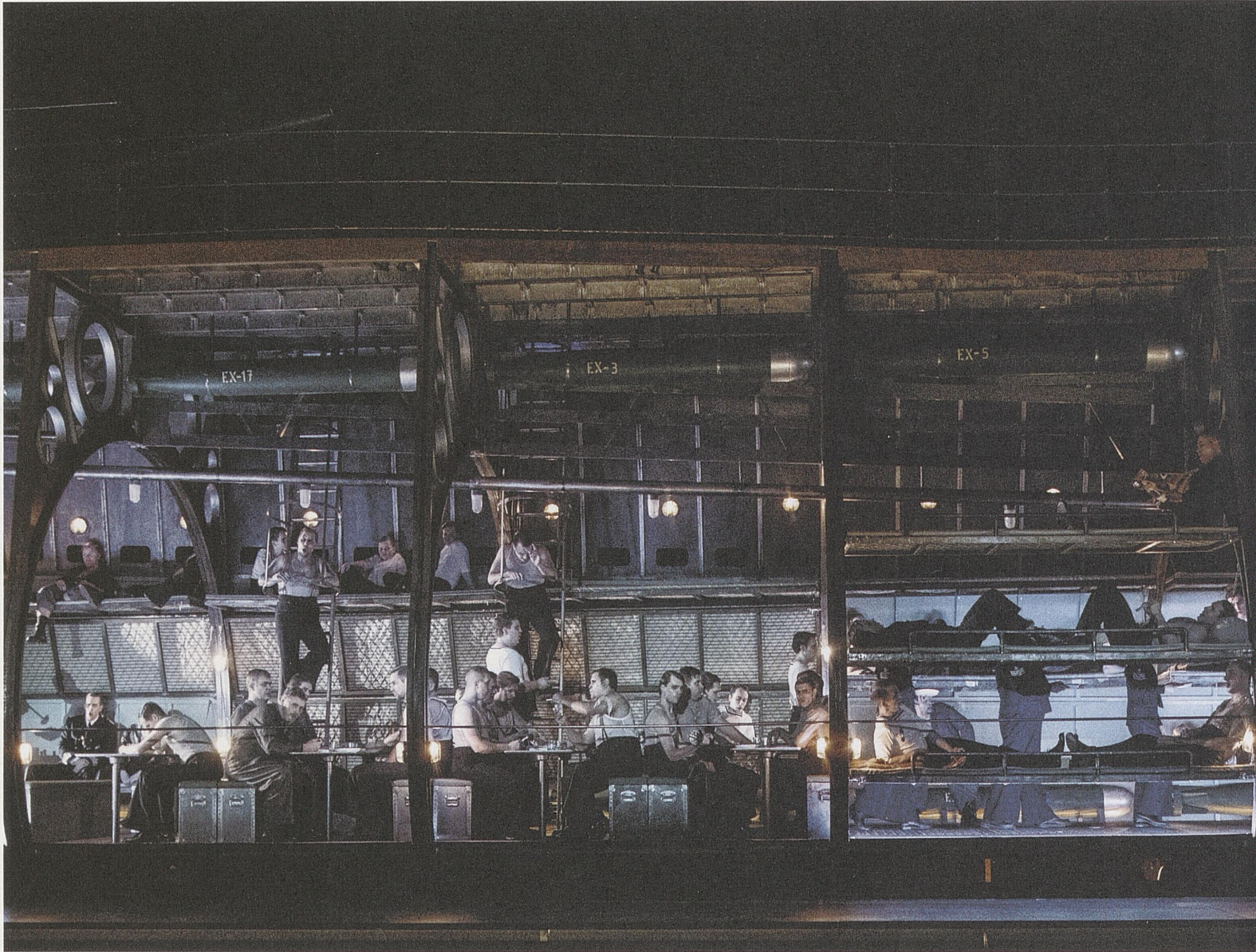
Hedda Høgåsen-Hallesby *redaktør/dramaturg*,

Cecilie Breivik Hansen *grafisk design*, Erik Berg *foto*,

Totaltekst *oversettelse*, 07 Media AS *trykk*

Omslagsfoto: Adam Olsson

Tatoveringsillustrasjon: Julie Talmo

KJÆRE PUBLIKUM

Første gang jeg gikk inn i dette fantastiske operahuset og så rett gjennom foajeen og ut på sjøen, slo det meg at det i seg selv likner et skip. Da jeg fant ut at *Billy Budd* aldri tidligere har vært spilt i Norge – operaen som tar havet opp på scenen og inn i musikken – var det en selvfølge at den må vi sette opp. Det er et stort privilegium, både som operasjef og som regissør, å få introdusere dette verket til det norske operapublikummet – særlig å få gjøre det sammen med en så dyktig dirigent som Mark Wigglesworth og et operaorkester som det vi har her.

Jeg er også stolt av å kunne presentere et svært sterkt sangerlag, bestående av norske og internasjonale solister. Våre gjester – Jacques Imbrailo, Peter Hoare, John Relyea, Aleksander Nohr, Kristinn Sigmundsson, Johannes Weisser, Petter Moen og Ludvig Lindström – har sammen med våre faste solister gått inn i dette materialet med stor profesjonalitet og personlig innlevelse.

Billy Budd er et moderne mesterverk, og et av de få stykkene fra vår tid som har fått plass i operaens kanon av verker som stadig spilles på operascener over hele verden. Det er også et stort korverk, der koret i seg selv har en hovedrolle. Dette hadde vi ikke kunnet gjøre uten de dyktige mennene i vårt operakor, støttet av gode sangere fra Det Norske Solistkor og talentfulle gutter fra vårt eget barnekor. Stephen Harris har vært en inspirerende kormester for dem alle under innstuderingen av *Billy Budd*.

Jeg mener det er viktig at vi spiller disse moderne mesterverkene, som både bygger bro mellom de romantiske stykkene og vår egen tid, og som tar opp temaer fra vår

nære historie. *Billy Budd* handler både om konsekvensene av krigens brutale virkelighet og om hvordan undertrykking av følelser kan virke ødeleggende på kulturelle forståelser av mannlighet – særlig når det gjelder homoseksualitet.

Om dette operahuset er et skip, er det i hvert fall et med et svært dyktig mannskap! Det har vært et privilegium å få bruke husets eksepsjonelle tekniske ekspertise til å presentere et så vakkert, komplekst og dramatisk stykke, og gjøre det med et så sterkt visuelt uttrykk som det Annemarie Woods og Paule Constable har skapt med scenografi, kostymer og lysdesign.

Kort sagt: Det har vært noe helt spesielt for meg å få jobbe som regissør her, sammen med en så talentfull gruppe mennesker.

God tur!

Annilese Miskimmon,
operasjef

HANDLING

PROLOG

Edward Fairfax Vere ser tilbake på et liv til sjøs som kaptein for HMS Indomitable og hjemseskes av minnene.

AKT I

Mannskapet på HMS Indomitable gjør sin daglige dont.

Et handelsskip passerer og tre nye rekrutter kommer om bord. En av dem er Billy Budd, en åpenhørt og sympatisk ung mann. Da skipssersjant John Claggart spør ham ut, avslører Billy at han stammer. Han roper farvel til det gamle skipet sitt, The Rights o' Man – noe løytnantene og offiserene misforstår som et mulig opprør. De frykter at Billy vil skape uenighet om bord og ber Claggart om å følge nøye med på ham. Claggart gir ordren videre til korporal Squeak, og ber ham samtidig om å benytte enhver mulighet til å provosere Billy.

En novise har blitt brutalt pisket og Dansker advarer Billy om at han må passe seg for Claggart, som står bak avstraffelsen.

Alene med kaptein Vere uttrykker offiserene sin misnøye overfor franskmenn. De mener deres tankesett kan ha ført til den siste tidens mytterier. Samtidig advarer de om at Billy kan vise seg å

være en bråkmaker, noe Vere er uenig i. Skipet beveger seg inn i fiendens farvann.

Mannskapet synger sjantier under dekk. Billy oppdager at Squeak roter gjennom tingene hans etter ordre fra Claggart, og angriper ham. Claggart går imellom, og for å dekke over at han selv er innblandet, får han Squeak arrestert.

Fordi Claggart truer ham, prøver Novisen å lure Billy til å lede et mytteri ved å lokke med fransk gull. Planen mislykkes da Billy heller reagerer med å bli sint. Dansker ber igjen Billy om å unngå Claggart, men Billy på sin side er sikker på at han ikke har noe å frykte.

AKT II

Mannskapet ivrer etter å gå i kamp mot fienden. Claggart forteller Vere at det er en farlig mytterist om bord, men blir avbrutt idet et fransk skip kommer til syne.

Vere gir ordre om å forfølge skipet, og mannskapet gjør seg klare til strid. Det blir avfyrt et skudd som ikke treffer. Tåken legger seg på ny, og jakten på skipet blir avbrutt.

Claggart forteller Vere at det er Billy Budd som planlegger mytteri. For å bevise det tar han fram

det franske gullet han hadde gitt Novisen for å bestikke Billy. Vere har vanskelig for å tro Claggart og ber om å få snakke med Billy.

Da han blir bedt om å forsvare seg, er Billy så opprørt at stammingen gjør ham målløs. Han slår til Claggart slik at han dør der og da. En skjelven Vere kaller sammen offiserene, og det settes standrett. Billy innrømmer det han gjorde, men kan ikke forklare hvorfor Claggart skulle ha anklaget ham på falskt grunnlag. Da offiserene snur seg mot Vere for å få en forklaring, nekter kapteinen å svare. Retten avsier dødsdom.

Tidlig neste morgen tenker Billy på sin forestående død. Dansker dukker opp og forteller at mannskapet vil hindre at Billy blir henrettet, og at de er nær et mytteri. Billy ber ham om å stoppe dem – han har avfunnet seg med sin skjebne.

Dødsdommen fullbyrdes foran hele mannskapet. Før han dør, ber Billy Gud om å velsigne Vere.

EPILOG

Den gamle Vere plages av tanken på at han kunne ha reddet Billy.

DONALD MARTIN HATLO
BILLY BUDD JACQUES IMBRAILO
MATROS STILIJAN MICHEV
SQUEAK MARIUS ROTH CHRISTENSEN

PRODUCTION DESIGNER
DIRECTOR OF PHOTOGRAPHY

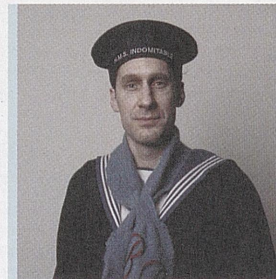
HVEM ER HVEM?

EDWARD FAIRFAX VERE
Kaptein på HMS Indomitable.
Av høyeste rang og klasse,
direkte utnevnt av kongehuset.
Belest og høy utdannet.

JOHN CLAGGART
Skipssersjant. Fra å være matros
har han jobbet seg oppover
i systemet og rapporterer til
kaptein Vere, men er ikke
utnevnt av kongehuset. Har
ansvar for ro og orden om
bord. Går under kallenavnet
Jemmy Leggs.

BILLY BUDD
Fokke-mers. Kommer
opprinnelig som sjømann fra
skipet Rights o' Man, verves
til Indomitable. Foreldreløs,
analfabet og lavest på
rangstigen.

BOSUN
Dekksoffiser (bosun = boatswain
= båtsmann eller dekkunder-
offiser på marinesfartøy).
Rapporterer til navigasjons-
offiseren Mr. Flint. Holder styr
på og leder arbeidet med
heising og sjøving.

SQUEAK
Korporal. Den eneste som
rapporterer til Claggart. Får
ansvar for å straffe novisen.
Blir beordret til å legge ut feller
for Billy.

RED WHISKERS
48 år gammel slakter med
kone og barn hjemme i Bristol.
Tvangsverves til Indomitable og
plasseres i forpiggjen.

ARTHUR JONES
34 årig vever fra Spitalfields.
Tvangsverves til Indomitable og
plasseres i forpiggjen.

MR. REDBURN

Første løytnant. Rapporterer til kaptein Vere. Kommer fra overklassen og er utnevnt av kongehuset. Sammen med Vere og Ratcliffe er han skipets overordnede.

MR. RATCLIFFE

Løytnant. Rapporterer til Mr. Redburn. Kommer fra overklassen og er utnevnt av kongehuset. Sammen med Vere og Redburn er han skipets overordnede.

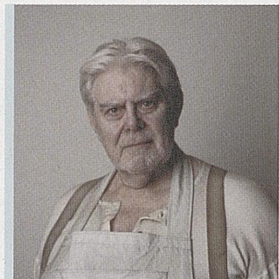
MR. FLINT

Navigasjonsoffiser. Rapporterer direkte til Vere og er utnevnt av kongehuset. Er ikke en adelsmann, og har i likhet med Claggart jobbet seg oppover i gradene.

DONALD

Sjømann med fagforeningsinteresse.

DANSKER

Eldre sjømann som, etter at han ble kokk, rapporterer rett til kaptein Vere.

EN NOVISE

Ung sjømann. Tvinges til å bedra Billy for å redde seg selv.

Kongelige offiserer

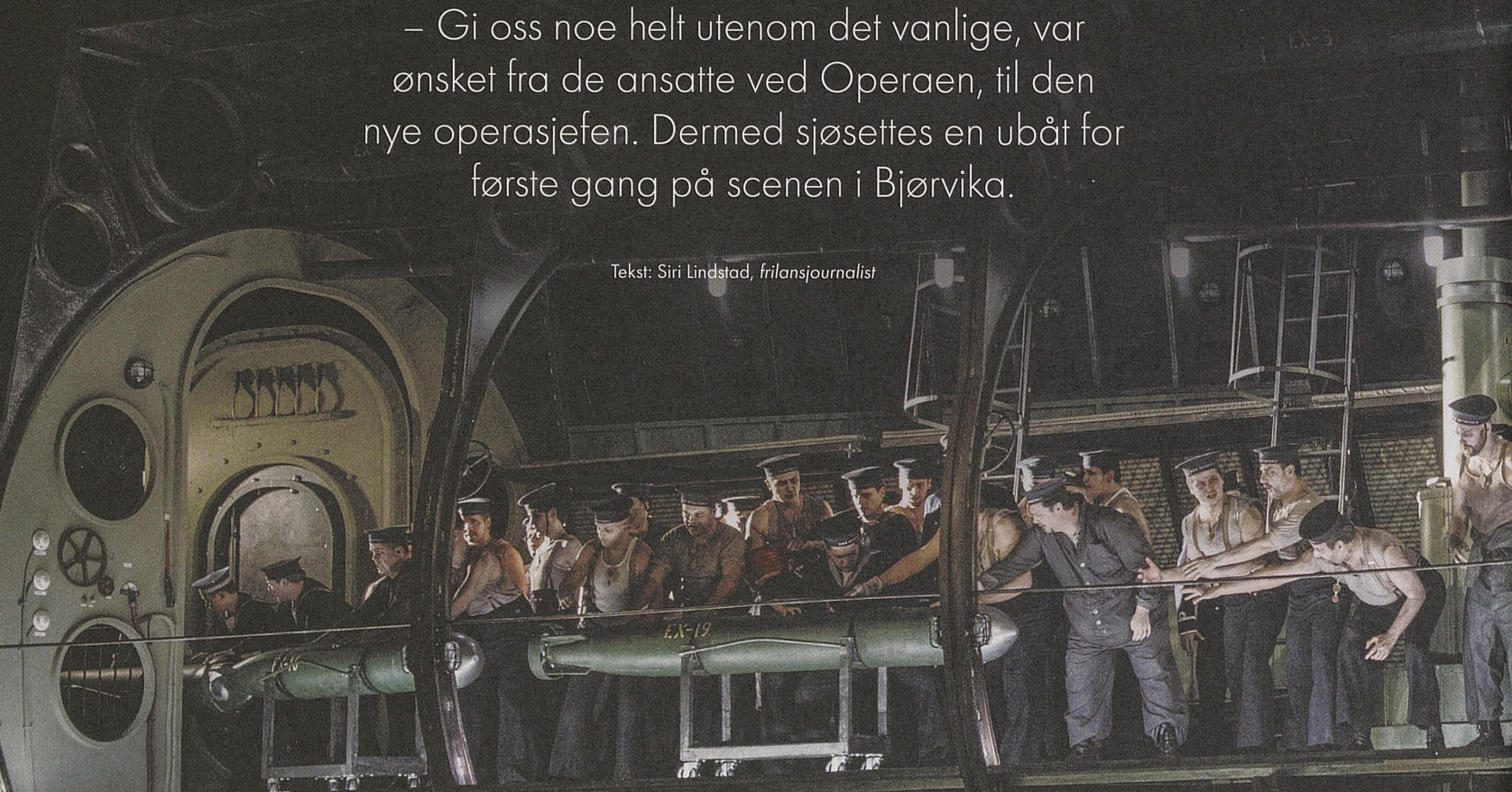
Marineoffiserer

Matroser

ET KLAUSTROFOBISK FELLESSKAP

– Gi oss noe helt utenom det vanlige, var ønsket fra de ansatte ved Operaen, til den nye operasjon. Dermed sjøsettes en ubåt for første gang på scenen i Bjørvika.

Tekst: Siri Lindstad, *frilansjournalist*

EX-5

EX-9

E-14

E-20

– JEG HOLDT PÅ Å RAMLE av stolen da jeg hørte av folk her at *Billy Budd* aldri var blitt satt opp i Norge!

Annilese Miskimmon har vært operasjef ved Den Norske Opera & Ballett i halvannet år. Nå regisserer hun for første gang i Oslo, og det med et Benjamin Britten-stykke hun selv har sterke følelser for.

– Jeg har lenge gått rundt og sagt til alle her at «å, dere kan glede dere, dette er noe helt ekstraordinært, bare vent». Til slutt begynte jeg å kjenne på mitt eget forventningspress, så nå har jeg forsøkt å dempe meg. Nå ordlegger jeg meg mer i retning av «jo'a, jeg tror det blir fint, jeg håper dere vil like det», ler Miskimmon.

Hun klarer likevel ikke å legge skjul på hvor mye hun ivrer for dette Britten-verket, som hadde urpremiere i London i 1951. Og det hjelper jo ikke akkurat at lysdesigner Paule Constable sitter ved siden av henne og gløder, hun også.

– Det er jo noe spesielt ved det å sette opp stykket her og ikke i for eksempel Italia, sier Constable.

– Dette er ikke et middelhavsstykke. Dette er Nordsjøen. Du må kunne se og høre skjønnheten i kulden og mørket, slik den kommer til uttrykk i Brittens musikk. Og akkurat de erfaringene er noe vi deler, vi i Storbritannia og Norge.

– Havet er vakkert, men farlig. Samtidig var det slik i mange år, både for oss briter og for dere nordmenn, at vi var avhengige av havet for å komme oss ut i verden, sier Miskimmon.

PÅ SPEED DATE

Benjamin Britten ville gi publikum noe ordentlig *stort* med dette stykket, noe kraftfullt og dramatisk.

– Og det harmonerer med mitt inntrykk av det norske operapublikummet og hva dere ønsker å oppleve. Dere er åpne til sinns, og vil ha både stor skjønnhet og mye drama, sier operasjefen.

Da hun startet opp i Bjørvika, inviterte hun flere av husets ansatte på *speed date*. Alle fikk sine tilmålte minutter med sin nye sjef, og dermed muligheten til å komme med ønsker om hva Den Norske Opera & Ballett

skulle fylle scenene og huset med i årene framover.

– Det var da mange sa at «gi oss noe helt spesielt! Gi oss en oppsetning der vi virkelig kan vise fram mulighetene som ligger i dette huset og i hele scenemaskineriet».

Og nå er det altså snart premiere for *Billy Budd*.

Men en opera i en ubåt ...? I Herman Melvilles roman, som Britten har basert operaen på, foregår historien på en skute, i den britiske marinens tjeneste i 1797.

– Hadde vi lagt handlingen til et skip, hvor historien opprinnelig utspiller seg, er det så lett at det hele får noe nostalgisk og vakkert over seg. Vi ville vise det klaustrofobiske og sårbare i situasjonen som mennene om bord er i, og det får vi lettere fram med en ubåt. Kan du tenke deg noe som gir en mer innestengt følelse, spør Constable, som selv synes bare det å ta undergrunnen i London er en mental prøvelse.

– I ubåten vet du aldri om det er natt eller dag, sier Miskimmon, og forteller at hun har fått gjenfortalt en historie fra en som var i den norske marinen på 1960-tallet, i en ubåt. Om kvelden spilte mannskapet spill av ulike slag, der premien var å få kikke opp gjennom periskopet i ett minutt, så man kunne få se himmelen.

UTFORSKER GRÅSONENE

Så derfor er de altså trengt sammen under vann, mannskapet om bord. Og midt blant dem: Billy Budd, som alle elsker.

– Billy er ikke redd for å vise følelser overfor de andre. Han har en åpen væremåte, og er i så måte kanskje lite maskulin. De andre tiltrekkes av ham, men denne tiltrekningen gjør dem – og også ham – samtidig sårbare, sier Miskimmon.

Librettoen, altså teksten til operaen, er skrevet av Brittens gode venn, forfatteren E.M. Forster. I likhet med komponisten var han homofil.

– Forster var veldig god til å utforske gråsonene i mannlige relasjoner, noe han også får til så mesterlig

Operasjef Annilese Miskimmon ved tårnet fra Norges første ubåt (1909), som i disse dager står utenfor opera-huset hun selv leder.

i *Billy Budd*. Dette er ingen eksplisitt homo-opera. Derimot viser den fram kompleksiteten i relasjoner mellom menn i et miljø der følelser var og er uvelkomne, slik tilfellet er i krig. De har ikke noe privatliv, de er fullstendig avhengige av hverandre, og det gjør dem alle så sårbare. Og alt foregår i et svært britisk, klassedelt samfunn, der mange av mennene har vokst opp på kostskoler for så å bli yrkesmilitære. På den måten har de i liten grad hatt omgang med kvinner, men derimot hele veien befunnet seg i utpregede maskuline miljøer, utdyper Miskimmon.

Paule Constable mener at ved å basere opera på en historie som lå tilbake i tid, fikk Britten rom til å utforske «farlige» temaer, som følelser mellom menn, noe Miskimmon er enig i.

– Benjamin Britten led jo under sin samtids homofobi, så sånn sett var det veldig modig av ham å skrive stykker som *Billy Budd*. I alle operaene hans finner man spor etter erfaringer med det å ikke kunne være seg selv fullt ut, ikke kunne leve slik man ønsker, men måtte skjule seg på et eller annet vis. Ved å legge vår oppsetning til Brittens egen samtid – andre verdenskrig – blir den da også samtidig en slags *hommage* til ham fra oss.

**O beauty,
o handsomeness,
goodness!
Would that I never
encountered you!**

– JOHN CLAGGART

JOHN CLAGGART JOHN RELYEA

HISTORIENE VI FORTELLER

Billy Budd handler om hva vi
ser når vi ser oss tilbake.

Tekst: Hedda Høgåsen-Hallesby, dramaturg

DA HERMAN MELVILLE døde i 1891, lå det et ufullført manus på pulten hans, med tittelen *Billy Budd (Sailor), An Inside Narrative*. Kortromanen var dedisert til Jack Chase, som Melville seilte med fra Honolulu til Boston i 1843–44. I likhet med Billy var Chase fukke-mers og en vakker mann, som var populær blant de andre sjømennene. Han stammet ikke, men hadde likevel en «feil» – han manglet en finger. I teksten får minnet om Chase utspille seg i en annen tid og på et annet sted: på den britiske flåten i 1797.

Melvilles beretning er bare en del av det nettverket av gjenfortellinger som til sammen utgjør den *Billy Budd* vi møter i Oslo i 2019. Brittens operaversjon fra

1951 (revidert i 1960) er en annen, slaget ved Mers-el-Kébir i 1940 – som utgjør en bakgrunn for vår versjon – er en tredje. Disse konkrete årstallene til tross, *Billy Budd* er mer enn én historie eller spesifikke hendelser; den handler om historiene vi forteller om oss selv.

LYSET SOM SKINNER I MØRKET

Brittens opera åpner med en eldre mann som minnes en sommer. I siste scene oppløser dette konkrete minnet seg i noe som strekker seg over århundrer: «I am an old man now, and my mind can go back in peace to that far-away summer of 1797, long ago, years ago,

It was compassion, comprehension, love. Only Vere understood it, and it had the supernatural force inherent in something only one person understands.

LIBRETTISTEN FORSTER OM BILLYS SISTE ORD «STARRY VERE, GOD BLESS YOU!»

centuries ago, when I, Edward Fairfax Vere, commanded the Indomitable.»

Skipets navn kan oversettes til «den urokkelige», men det som skjedde om bord, rokket for alltid ved skipets kaptein. I minnene tas Vere med tilbake til en verden i miniatyr, til en klaustrofobisk båt – «this floating monarchy» – der friheten er begrenset og strukturene rigide. Hit kommer en mann som omtales som «baby» og som kjennetegnes av naivisme og spontant raseri, men også av uskyldsrighet.

Likhetene mellom Billy og Kristus, som kom inn i verden som et barn, er flere. «The light shines in the darkness, and the darkness comprehends it and suffers», synger Claggart i tredje scenes første akt, med klar referanse til Johannes-evangeliets første kapittel: «Og lyset skinner i mørket, men mørket tok ikke imot det». Billy, som i likhet med Kristus velsigner de som dømmer ham («Starry Vere, God bless you!»), kommer med en godhet som er så radikal at den oppleves både tiltrekkende og provoserende på dem han møter – mest av alt på Claggart, som karakteriseres av Vere som Billys rake motsetning («The boy whom you would destroy, he is good; you are evil»).

Claggart er samtidig en mann som tydelig lider i sitt eget mørke, og som antakelig gjemmer på en historie om seg selv han ikke vil la komme til overflaten. Han vil straffe Billy, for å straffe seg selv. Claggart presenteres av andre som den onde, men er samtidig den som gjør

oss oppmerksom på skjønnheten, lyset og kjærligheten: «If love still lives and grows strong where I cannot enter, what hope is there in my own dark world for me?»

Det er kaptein Vere som dømmer Billy til døden, men i likhet med Pontus Pilatus, som dømte Jesus, spør han andre hva han skal gjøre. Han ber folket dømme: «Pronounce your verdict». Svaret får han fra tre stemmer samtidig: «Guilty». Da han spør hva straffen skal være, svarer de tre, igjen kontant og samtidig: «døden». Som Pilatus skjønner Vere at det han gjør er feil, men på grunn av posisjonen han står i – som en brikke i et annet og større spill – kan han ikke gjøre annerledes. Regler, strukturer og forventninger tvinger ham til å gå imot sine egne følelser og sitt eget moralske kompass. Slik er både Vere og Billy ofre for det samfunnet og den spesifikke konteksten de er innelukket i.

Da Billy ber: «Captain Vere, save me!», svarer han ikke. Hele tre ganger avslår kapteinen å svare: «I have no more to say», «Don't ask me, I cannot». Denne stillheten drepte Billy. «Earthly laws silenced them», kommenterer Vere i siste scene.

STAMMINGEN OG STILLHETEN

Trass i likhetene med den kristne frelseshistorien er Billy ingen gud, men et menneske, med feil og mangler. I operaen hører vi om det allerede i prologen, der Vere ser tilbake på minnet om ham: «There is always some flaw in

BILLY BUDD JACQUES IMBRILLO

it, some defect, some imperfection in the divine image, some fault in the angelic song, some stammer in the divine speech.»

Billy presenterer seg selv som en sanger. Han er veltalende og har integritet når han synger, når lufta får strømme fritt, når skjønnheten får plass, noe Britten lar den gjøre i fraser som: «Billy Budd, king of the birds!» Når Billy skal argumentere rasjonelt, derimot, stopper luftstrømmen og tryggheten opp.

I opera, der jevn flyt i pust og stemme er idealet, er stammings stopp og stillhet muligens den perfekte framstilling av nettopp det imperfekte. Noe liknende viste Arnold Schönberg i sitt ufullførte verk *Moses und Aron*, skrevet mellom 1930 og 1932. Her er Moses er den intellektuelle, en ordets mann. Men Moses stammer og klarer ikke å artikulere tankene sine, som broren Aron – den veltalende og karismatiske sangeren. Billy er både stammeren og sangeren i ett, i likhet med for eksempel Elvis Presley, barytonen Robert Merrill, Marilyn Monroe og Noel Gallagher i bandet Oasis, som erfarte at luftstrømmen fløt fritt idet de sang.

Billys stamming får en viktigere plass i operaen enn i romanen. Den får til og med et eget musikalsk motiv som høres allerede i prologen, i form av korte utbrudd i treblokkene. Motivet høres også i orkesteret idet Claggart ikke klarer å uttrykke seg klart da han henvender seg direkte til Vere i begynnelsen av andre akt. Musikken forteller oss om en utrygghet Billy og Claggart deler.

I operaen blir stammingen også knyttet mer direkte opp mot Billys raseri og hans mangel på kontroll – ikke bare av stemmen og luftstrømmen, men også av sine egne følelser. Dette aspektet skiller ham fra en type Kristus-skikkelse. I tillegg begår Billy unektelig en feil da han dreper Claggart, og skyld-uskyld bytter plass med et brått knyttneveslag. Librettisten E. M. Forster vektla dette i et brev til Britten, der han skrev: «Billy is our Saviour, yet he is Billy, not Christ nor Orion. I believe your music may effect the connections better than our words».

Billy Budd er tydelig i sitt budskap, noen ganger overtydelig. Karakterene reflekterer åpenlyst og serverer oss innimellom underteksten direkte. Men som Forster poengterte: Viktigere enn ordene blir musikken.

I operaens kanskje viktigste scene, der Vere skal gi Billy dødsdommen, tar musikken helt over. Ordene forsvinner og erstattes av 34 akkorder etter hverandre – som en dialog uten ord og uten melodi. I stedet lytter vi til noe så enkelt og vakkert som treklanger i ulike klangfarger i orkestret, mens vi selv må skape fortellingen om hva som utspiller seg mellom kapteinen og den unge sjømannen. Den musikalske «stillheten» gjør at vi selv må ta stilling.

FOREVER LOST ON THE ENDLESS SEA

Selv om *Billy Budd* på ett nivå er tydelig og referansene er kjente, etterlater verket oss med flere spørsmål enn svar. Ett av dem er om Vere noen gang får fred. Mange har tolket det slik og presentert Brittens opera som en historie om å slippe fri fra angren. Men der Vere i Melvilles tekst får ro i den ultimate stillheten som døden representerer («Billy Budd» er det siste han sier før han

ånder ut), ender operaen med å ta oss med tilbake til den gamle mannen og den samme scenen og musikken det hele begynte med. Det kan virke som det hele starter opp igjen – som en uendelig historie den gamle kapteinen ikke slipper fri fra. Dermed blir det heller ingen historie om frelse, men om hvordan vi i ettertid forsøker å forstå, forklare og finne ro i valgene vi tok, det vi gjorde, eller ikke gjorde. Vere avgir dom, ikke bare over Billy, men også over seg selv.

Kan det noen gang forsvares å drepe? Kan det være riktig å gå til angrep på en venn for å oppnå et annet mål? Det er ikke bare i kaptein Veres hode disse spørsmålene stadig vender tilbake. Da britiske skip på ordre fra Churchill åpnet ild mot sine tidligere allierte juli 1940, døde 1297 franske sjøfolk. Dagen etter angrepet, da Churchill skulle redegjøre for det i Underhuset, sa han at han overlot berettigelsen av denne handlingen til historien. Parlamentsmedlemmene jublet, og Churchill satte seg rolig ned mens tårene strømmet nedover kinnene hans.

Hva hadde skjedd dersom engelskmennene ikke hadde gått til angrep i 1940? Og hva hadde skjedd dersom Vere ikke hadde dømt Billy? Moralske dilemmaer har ikke én god løsning, men flere problematiske. Det *Billy Budd* presenterer oss for, er beskrivelsen av et valg som kanskje var det eneste mulige, men som likevel krevde en stor personlig pris i form av skam og skyld.

«En fortelling som ikke pynter på sannheten vil alltid ha sine ujevne kanter, følgelig er slutten på en slik fortelling tilbøyelig til å bli mindre fullendt enn en arkitektonisk korsblomst.» Det sier Melvilles fortellerstemme i boken om Billy Budd. Historiene vi forteller vil alltid ha ujevne kanter, stopp og brudd. De følger sjelden enkle dramatiske strukturer med de gode mot de onde. Slaget ved Mers-el-Kébir i 1940 passer heller ikke inn i den store fortellingen om den andre verdenskrig – og *Billy Budd*, som ved første øyekast setter lyset opp mot mørket, etterlater oss heller i en tåke der det er vanskelig å se klart selv om det er lyst, og der det tilsynelatende enkle likevel er komplisert.

There is always some flaw in it, some defect, some imperfection in the divine image, some fault in the angelic song, some stammer in the divine speech.

KAPTEIN VERE

← DANSKER KRISTINN SIGMUNDSSON
BILLY BUDD JACQUES IMBRAILO

↓ EN NOVISE PETER MOEN
BILLY BUDD JACQUES IMBRAILO

ET HJERTE- SKJÆRENDE VALG

Da britene bombet sine tidligere allierte i Mers-el-Kébir i juli 1940, opplevde Winston Churchill det som smertefullt, men nødvendig for å vinne krigen.

Tekst: Eirik Brazier, førsteamanuensis i historie ved Universitetet i Sørøst-Norge

GJENNOM HELE LIVET var Benjamin Britten en engasjert pasifist, og hans krigsmotstand gjennomsyrrer også historien om *Billy Budd*. I likhet med Herman Melville, forfatteren av den opprinnelige boka om Budd, var Britten interessert i hva krig gjør med oss mennesker, og hvordan krigens grusomheter setter individet i situasjoner der det må tas valg som innebærer forskjellen mellom liv og død.

I Melvilles historie er det krigen mellom Storbritannia og Frankrike på slutten av 1790-tallet og frykten for spredningen av revolusjonens radikalisme som danner den historiske konteksten. Den britiske marinen – selve livsnerven i kampen mot det revolusjonære Frankrike – lot seg påvirke av det radikale tankegodset som kom ut av 1789-revolusjonen. I Spithead og Nore gjorde britiske marinegaster opprør mot sine skipskapteiner, delvis inspirert av den franske revolusjon, men også fordi de var misfornøyde med arbeidsforhold og lønn. Det er frykten for denne typen opprør som gjenspeiles i kaptein Veres endelige beslutning. Er den uskyldige Budd et offerlam som må betale prisen for at Vere skal kunne bevare ro og orden i en tid da revolusjon og krig truer? Hva er da de moralske konsekvensene? Både Britten og Melville er med andre ord opptatt av hvordan krigens grusomme logikk kan tvinge oss til å ofre vår egen menneskelighet for å seire.

MIRAKELET VED DUNKERQUE

Våren 1940, mens tyske panservogner, fly og soldater invaderte Frankrike, kjempet britiske og franske styrker skulder ved skulder for å stanse en felles fiende. Den 10. mai hadde Hitlers styrker gått til angrep på bred front og raskt sveipet tyske avdelinger inn over Frankrike, Belgia, Nederland, og Luxemburg. Denne overlegne styrken sørget for å drive de allierte stadig lenger bakover. Den nyutnevnte statsministeren Winston Churchill forsøkte å holde moralen oppe hos sine franske allierte, og i radiotaler hyllet han Frankrike og franskmenn for deres evne til å stå imot fienden. Men hverken ord eller våpen kunne hamle opp med overmakten, og litt over

Hitler—and Petain—order remainder of French fleet to “attack British ships”

MORE FRENCH SHIPS OURS THIS MORNING

SHIPS SEIZED BEFORE DAWN D.F.C. bags 8 more

Churchill versus Hitler
and the Premier says
This was the case of the French fleet which was seized before dawn.

GERMANY GOADS FRANCE
CLOSE on the assurance that nearly two-thirds of France's great fighting ships are safe from us by Hitler, some news says this morning that some French naval units are in northern waters.

THE SOMMERVILLE TOUCH
Several tea battleships, two cruisers and many other French naval units were seized before dawn on Wednesday night, the French fleet in Alexandria, under close British watch, it is said.

BRITISH SQUADRON INTACT
Although some reports speak of the French fleet in Alexandria being broken up, the British fleet in the Mediterranean is intact, it is said.

The battle of Oran Harbour SHELLS, BOMBS AND MINES
Some captured shells, Churchill's words, were seen in British ships, which French warships had seized in Oran Harbour, it is said.

IRAQ TO CUT OIL PIPE THROUGH SYRIA
It is reported in London tonight that Iraq has been ordered to cut the oil pipe through Syria.

MURDERER REPRIEVED FOR NINE DAYS
A murderer who had been reprieved for nine days has been executed, it is said.

FARMERS' GLORY ENGLISH WHEAT FLAKES
7 1/2 lb tin, packed in cellophane.

THE BALANCE SHEET
This is a table showing the results of the French fleet's seizure and other news of the day.

The Daily Express rapporterer om briterens angrep på franskmennene ved Mers-el-Kébir, juli 1940. Foto: John Frost Newspapers / Alamy Stock Photo

to uker etter invasjonen var restene av den franske hæren og den britiske ekspedisjonsstyrken trengt sammen rundt havnebyen Dunkerque. De allierte klarte å evakuere et stort antall soldater over Den engelske kanalen, og i sikkerhet. Det ble kalt et mirakel, og selv om evakueringen ved Dunkerque var et militært nederlag, ble navnet snart et symbol for en felles fransk-britisk

motstand mot Hitlers forsøk på å okkupere Europa. I slutten av juni 1940 var slaget om Frankrike over, og landet ble tvunget til å inngå en ydmykende våpenstillstandsavtale med Tyskland. Til tross for det sviende militære nederlaget var store deler av Frankrike ennå ikke okkupert av fienden. En gruppe franske politikere, byråkrater og militærledere søkte derfor å komme fram til en form for samarbeid med tyskerne. Under ledelse av den tidligere generalen Philippe Pétain, en av heltene fra første verdenskrig, fikk dette kollaborasjonsregimet lov til å styre store deler av Frankrike. Tyskerne bevarte naturligvis den militære kontrollen, og okkuperte de viktige industriområdene i nord. Den sivile kontrollen ble

imidlertid overlatt til general Pétain og hans regjering, som tok opphold i byen som skulle gi navn til det nye regimet, Vichy.

VICHY-REGJERINGENS KONTROLL OVER DEN FRANSKE MARINEN

Hovedansvaret for det nye Vichy-regimet var å sørge for at det franske sivilsamfunnet fungerte, men i tillegg hadde man også overtatt kontrollen med den franske marinen, som i liten grad hadde deltatt i krigen. I utgangspunktet hadde ikke tyskerne gjort noe krav på flåten, men britene og Churchill fryktet allikevel at

Er den uskyldige Budd et offerlam som må betale prisen for at Vere skal kunne bevare ro og orden i en tid da revolusjon og krig truer?

aksemaktene skulle få kontroll over den, som blant annet bestod av flere større slagskip. I verste fall kunne det føre til at Hitlers sjømilitære styrker ble overlegne. Britene krevde en avklaring: Enten måtte de franske krigsskipene gå i alliert tjeneste, eller bli uskadeliggjort. Den franske marine var spredt utover store deler av verden, og det ble innledet lokale forhandlinger mellom de allierte og franskmennene. De fleste steder kom man fram til en fredelig løsning, som innebar at de franske krigsskipene ble internert mot løfter om ikke å delta i krigen.

Men under forhandlingene om styrken som lå i den algeriske havnebyen Mers-el-Kébir, gikk det imidlertid galt. Her lå det ni franske krigsskip, inkludert fire store slagskip. En britisk marinestyrke med både hangarskip, slagskip og ubåt hadde omringet havna og franskmennene. De britiske forhandlerne forsøkte å overbevise sine franske kollegaer om å fortsette kampen mot tyskerne, eventuelt overlate skipene til britene eller i det minste la seg internere som andre franske krigsskip, men til ingen nytte.

I ettertid er både språklige misforståelser, arroganse og interne uenigheter på begge sider blitt trukket fram som forklaringer på hvorfor man ikke fant noen løsning. Uansett hva som var den utløsende årsak, er faktum at Winston Churchill om kvelden 3. juli beordret den britiske marinestyrken til å åpne ild mot de franske skipene inne i havna. Samtidig slapp britiske fly miner for å sperre utseilingen. Den franske flåtestyrken var fanget og hadde få muligheter til å forsvare seg. Britiske granater

regnet nedover den franske flåten, og da røyken hadde lagt seg, var mer enn 1200 franske sjøfolk drept og over 300 såret, mens de britiske tapene begrenset seg til to piloter.

For å sikre at den franske styrken var satt ut av spill, fortsatte britene sine angrep mot Mers-el-Kébir i løpet av de neste dagene. Britiske krigsfly siktet seg inn på de skadde skipene, som ennå lå i havna. Et av disse skipene var slagskipet Dunkerque, oppkalt etter stedet som noen uker tidligere hadde symbolisert den fransk-britiske alliansen mot den tyske overmakten.

ANGREPET I MERS-EL-KÉBIR – ET FORRÆDERI ELLER NØDVENDIG VENDEPUNKT?

Det britiske angrepet mot den franske flåten ved Mers-el-Kébir skapte dype og langvarige sår i forholdet mellom de to landene. Mange franskmenn anså angrepet og tapet av liv som et forræderi, som burde ha vært unngått. For mange briter var det tvert imot et viktig vendepunkt – en avgjørende handling og et offer som måtte til dersom man skulle vinne krigen mot Hitler. Winston Churchill beskrev det som en smertefull, men nødvendig handling: «Vi skal føre denne krigen med den ytterste livskraft og med alle de mulige midler vi har tilgjengelig», men under den ytre selvsikkerheten var det tydelig å spore en indre tvil hos statsministeren. På vei ut av parlamentsbygningen vekslet en nedbrutt statsminister noen ord med en venn og konkluderte: «Dette er hjerteskjærende for meg.»

**It is not his
trial, it is mine.
It is I whom the
devil awaits.**

– KAPTEIN VERE

KAPTEIN VERE PETER HOARE

FØRST OG FREMST EN OPERAKOMPONIST

Benjamin Britten var et unntak
– og et paradoks.

Tekst: Hedda Høgåsen-Hallesby, dramaturg

MED TYDELIG MARGIN er Benjamin Britten den mest spilte opera-komponisten født i det 20. århundret. De siste fem årene har han vært å finne på 16. plass i lista over verdens mest spilte opera-komponister, rett over Janáček og Bellini (vi må helt ned til Kurt Weill på 25. plass for å finne nestemann med fødselsdato etter 1900).

Den mest spilte, *Peter Grimes* fra 1945, ble en så stor suksess at han kunne vie energien sin til opera. Fra da av ble det hans «virkelige profesjon», som han sa selv. Han var klar over at begrepet operakomponist tilhørte fortida og at han var unntaket. Til sin komponist-kollega Michael Tippett skrev han: «Jeg er antakelig en anakronisme, jeg er en operakomponist, og det er det jeg har tenkt å være, fullt og helt.»

Totalt skrev Britten 16 operaer, 11 av dem i årene mellom 1945 og 1954 – i en tid der den 300 år-gamle sjangeren hadde gått inn i en ny fase. Filmens inntog og to verdenskriger som rystet menneskeheten langt inn i grunnvollene, hadde gitt opera dårlige vekstkår.

Britten var komponisten som likevel demonstrerte operasjangerens styrke i møte med samtidens smerte og paradokser. Samtidig viste han variasjonen i hva opera kan være, fra kammeroperaer som *The Rape of Lucretia* og *The Turn of the Screw* til *grand operas* som *Gloriana* og *Billy Budd*. Han beveget seg mellom store filosofiske spørsmål i *Death in Venice*, til det latterlige i *Albert Herring*. *Owen Wingrave* fra 1970 er en TV-opera, der det nye mediet møtte det gamle. Britten skapte opera i og av

E.M. Forster, Benjamin Britten
og Eric John Crozier skaper *Billy
Budd* sammen i Brittens hjem i
Aldeburgh, Suffolk, Oktober 1949.
Foto: Kurt Hutton / Picture Post /
Hulton Archive / Getty Images.

What have I done to deserve such an artist and man to write for? ... I love you, I love you, I love you.

BENJAMIN BRITTEN | BREV TIL PETER PEARS

sin tid. Verkene hans er dypt påvirket både av nye kunstuttrykk og av krigens herjinger med menneskene.

LETT BLANDING

Mange Britten-forskere har vært opptatt av å plassere ham opera-historisk: Var han egentlig en etterfølger av Verdi eller Wagner?

Komponisten sa selv at han var en etterfølger av Verdi, og særlig sen Verdi, som *Otello* og *Falstaff*. Påvirkningen fra Verdi er tydelig i *Billy Budd*, blant annet i de store kor-scenene og i portretteringen av Claggart, som minner om Iago i *Otello*. Men *Billy Budd* viser også hvordan Brittens operaer er bygd opp omkring ledemotiver, i tradisjonen etter Wagner. Musikken er plassert i tydelige tonearter, i motsetning til verker av hans samtidige europeiske kollegaer.

Samtidig har flere hevdet at Brittens suksess handlet om at han var mindre bundet til en tradisjon enn sine kollegaer på kontinentet. Han begrenset seg ikke til Verdi, Wagner, Berg og Purcell som inspirasjonskilder, men lot seg også inspirere av jazz, blues og musikk fra filmindustrien.

Brittens musikk virker umiddelbart lett. Samtidig inneholder den så mye mer. Når man hører Brittens musikk, hører man også noe mørkt, sa Leonard Bernstein, som dirigerte den første framføringen av *Peter Grimes* i

1946: «[I]f you hear it, and not just listen to it superficially, you become aware of something very dark.»

Britten framstår i det hele tatt som en svært sammensatt skikkelse, full av paradokser. Selv om han var opptatt av «community music» og drev en egen festival i hjembyen Alborough, likte han ikke offentligheten og ville helst være i fred. Scenskrekken ble bare verre med årene, men likevel sluttet han aldri å opptre som pianist eller dirigent. Og selv om han som ung mann var en del av et radikalt miljø mot det besteborgerlige, er det som baron Lord Britten av Alborough han forlot denne verdenen, i sin partner Peter Pears' armer 4. desember 1976, 63 år gammel.

MORS VILJE

22. november 1913 kom Britten til verden i Suffolk, i et trygt og velholdent middelklassemiljø. Faren Robert Victor var tannlege, mens moren Edith var en musikalsk husmor. Det var hun som oppfordret de fire barna til å drive med musikk. Også broren Robert ble musiker, men det var Benjamin hun så for seg skulle bli den fjerde B-en, etter Bach, Beethoven og Brahms. Kanskje var det ikke så rart hun hadde høye forventninger: Allerede i barneåra skrev Britten over 700 verk, blant dem det ambisiøse symfoniske diktet *Chaos & Cosmos*, produsert

over 14 dager i 1927. Da den 13 år gamle gutten ga dette verket i bryllupsdagspresang til foreldrene sine, hadde han allerede skrevet en symfoni med 8 horn, à la Mahlers tredje symfoni.

Det var på denne tida han begynte å ta timer hos komponisten og dirigenten Frank Bridge – en mann som skulle påvirke ham sterkt, både som lærer og venn. Bridge var bredt kulturelt orientert og politisk bevisst, som også unge Ben ønsket å være. I tillegg hadde han en progressiv og kontinentalt orientert musikksmak, og introduserte ham for musikk av blant andre Stravinsky og Schönberg. Det han selv anså for å være sitt første modne verk, var *Variasjoner over et tema av Frank Bridge* fra 1937, som i dag er et av Brittens mest spilte stykker.

DEN STORE KJÆRLIGHETEN OG MENNESKESTEMMEN

Morens kjærlige intensjoner og alle de gode ytre forutsetningene til tross, Britten vokste opp med en følelse av å være annerledes og utenfor. Det er først da moren dør i 1937 at han begynner å være sammen med folk på sin egen alder eller yngre, og det er først da han innleder et forhold til en mann, tenoren Peter Pears. Offentlig var dette bare et vennskap. I England ble homoseksualitet avkriminalisert i 1967, og i 1954, da han allerede var en verdensberømt komponist, ble han kalt inn og forhørt om sitt forhold til Pears ved Scotland Yard i London. For mange framsto de som to musikere eller ungarer som holdt sammen og delte bosted med hverandre. Men de to ble ett liv, og på mange måter ett kunstnerskap: «It isn't the story of one man, it's a life of the two of us», poengterte Britten ovenfor biografen sin.

Og da Britten og Peter Pears blir et par, innledes også et av 1900-tallets viktigste musikalske partnerskap. Pears blir komponistens store inspirasjonskilde: fra serenaden for tenor, horn og strykere og flere sang-sykluser, til en lang rad opera-roller, som tittelrollen i *Peter Grimes* og Kaptein Vere i *Billy Budd*. Forholdet til Pears lærte ham å skrive godt og nært for den menneskelige stemmen, og fra de to møttes betraktet Britten seg primært som en vokal-komponist.

REKLAME-MANNEN OG DRØMMEN OM AMERIKA

1930-tallet var en frustrerende tid for Britten, der karrieren ikke tok av som han ønsket. Vendepunktet kom i 1936 da han begynte å skrive filmmusikk for General Post Office. For dem skrev Britten musikk til hele 25 reklamefilmer. Disse krevde et intenst dramatisk driv, der musikken er underlagt filmens dramaturgi. På samme tid skrev han musikk for en rekke teatergrupper og lærte teaterlivet å kjenne, men også musikkens enorme dramatiske potensial. Og han viste seg som en utprøvende komponist, som kunne skrive i omtrent enhver musikalsk stil.

I løpet av årene ved GPO møter han poeten W. H. Auden og hans krets. Den tøffe Auden oppfordret Britten til å se sannheten i øynene og akseptere legningen sin. I tillegg var han avgjørende for at Britten og Pears forlot London til fordel for USA i 1939. Reklamefilmkomponisten drømte om bedre muligheter i den nye verdenen, og hadde både Broadway og Hollywood i tankene. Pasifisten Britten likte seg heller ikke det Europa han så utvikle seg.

Brittens forhold til USA var høyst ambivalent. På den ene siden beundret han landets ressurssterke musikalske institusjoner og de mange orkestrene i verdensklasse. På den andre siden kunne han ikke utstå USA, som han flere steder beskrev som uutholdelig kommersielt. Denne ambivalensen viser seg tydelig i *Paul Bunyan* – hans første musikkdramatiske verk, med tekst av Auden – som hadde premiere ved Columbia University i 1941. I *Paul Bunyan* finner vi flere viktige kjennetegn, blant annet åpningskoret, naturskildringene og den tematikken som går igjen i så å si alle Brittens senere operaer: individet i møte med verden omkring seg, her riktignok i en optimistisk og amerikansk versjon.

HAVET OG OUTSIDEREN

Paul Bunyan ble likevel ingen suksess. Kritikerne syntes den hadde for lite kjærlighet, for lite dans. Etter krise-premieren er Britten på tur til California og får akutt

If wind and water could write music,
it would sound like Ben's.

FIOLINISTEN YEHUDI MENUHIN

hjemlengsel da han på et venteværelse på et tannlegekontor i Los Angeles leser en artikkel av E. M. Forster om George Crabbes langdikt «The Borough». Crabbe var fra Suffolk, Brittens hjemsted, og i dette diktet fant han to vers som handler om fiskeren Peter Grimes og et røft sjøfartssamfunn, som fascinerte ham veldig.

Brittens *Peter Grimes* hadde premiere ved Sadler's Wells i London i 1945 og skulle bli det verket som satte England på operakartet for første gang på flere hundre år. Britten selv sa det handlet om en visjonær og dyktig fisker, som er svært upopulær i samfunnet, bare fordi han er annerledes. Samtidig handler *Peter Grimes* om annerledeshet og utenforskap generelt: «There are plenty of Grimeses around still, I think», sa han noen år etter premieren: «the more vicious the society, the more vicious the individual».

I tillegg til tittelkarakteren selv, får sjøen spille en hovedrolle i *Peter Grimes*. Her møter vi de store «sea interludes», som også spiller en viktig rolle i *Billy Budd*.

ØDELAGT USKYLD

Én måned etter premieren på *Peter Grimes* ga Britten konserter til overlevende fra tyske konsentrasjonsleire, sammen med komponisten og fiolinisten Yehudi Menuhin. Hva de så der, særlig i Belsen, gjorde så sterkt inntrykk på Britten at han ikke ville snakke om det før mot slutten av sitt liv, da han fortalte Pears at alt han senere skrev, var farget av denne opplevelsen.

Sporene er tydelige i den neste operaen *The Rape of Lucretia*, som hadde urpremiere i Glyndebourne i

1946, mens Europa lå i ruiner. Verket handler også om menneskelig ødeleggelse og var basert på en idé av Eric Crozier, som hadde regissert *Peter Grimes* og som skrev libretto til flere av Brittens operaer, inkludert *Billy Budd*.

The Rape of Lucretia er en kammeropera, en sjanger som Britten ble en viktig utvikler av. Den var tenkt oppført sammen med komedien *Albert Herring*, begge handler om ødeleggelsen av uskyldige og rene, som vi også finner igjen i *Billy Budd*.

DEN VAKRESTE HISTORIEN

Billy Budd var et resultat av vennskapet med forfatteren E.M. Forster (mannen bak blant annet *A Room with a View* og *Howards End*), som Britten først møtte i USA i 1937. De to hadde lenge snakket om å skrive opera sammen, men ideen om å basere den på Melvilles roman *Billy Budd* kom først i et brev fra Britten til Forster i 1948. Siden Forster hadde liten erfaring med opera-libretti, ble Crozier med-librettist. De tre jobbet sammen over intense uker i Brittens hjem i Aldeburgh.

Da *Billy Budd* hadde sin urpremiere ved Royal Opera House Covent Garden, 1. desember 1951, skrev Britten til sine to librettister at de hadde skapt den vakreste librettoen han noen gang hadde lest. Temaene komponisten var opptatt av gjennom hele sitt liv – og som bandt hans liv sammen med hans virke – kom sammen i dette verket: outsidersen, skjønnheten, uskylden og krigens ødeleggelser, til lyden av menneskestemmene og havet.

EN NOVISE PETER MOEN
NOVISENS VENN LUDVIG LINDSTRÖM

**Starry Vere,
God bless you.**

– BILLY BUDD

BILLY BUDD JACQUES IMBRAILO

MR. RATCLIFFE JENS-ERIK AASBØ
MR. REDBURN ALEKSANDER NOHR
MR. FLINT JOHANNES WEISSER
JOHN CLAGGART JOHN RELYEA
KAPTEIN VERE PETER HOARE

DEAR AUDIENCE

The first time I walked into this amazing opera house, I looked straight through the foyer to the sea view and was struck that the building itself feels like a ship. Therefore it is a special privilege, both as Opera Director of this house and as the director of this production to be able to introduce *Billy Budd* to Norway for the first time. It is the ultimate opera about the power and beauty of the sea, evoked stunningly by our exceptional conductor Mark Wigglesworth and our fabulous opera orchestra.

I am also proud to present a wonderful cast consisting of both Norwegian and international soloists. Our guests – Jacques Imbrailo, Peter Hoare, John Relyea, Aleksander Nohr, Kristinn Sigmundsson, Johannes Weisser, Petter Moen and Ludvig Lindström – together with our own soloists have delved into this piece with both great craftsmanship, and sensitivity.

Billy Budd is a modern masterpiece and one of the few operas from the recent past that has entered the canon of works that are constantly being performed all over the world. It is also a prominent choral work, where the choir itself plays a major role. We could not have done this without the talented men in our opera chorus, supported by the wonderful singers of The Norwegian Soloist's Choir and the brilliant boys from our own children's choir. Stephen Harris has been an inspiring choirmaster for all of them.

I think it is important to not let these more modern masterpieces be forgotten, as they build musical and dramatic bridges between past romantic operas and our own time. *Billy Budd* confronts many big issues including the

consequences of the brutalising effects of war and how repression of emotions can corrupt cultural ideas of what manliness is – especially in relation to homosexuality.

If this opera house is a ship, it is one with a very skilled crew! It has been a privilege to present such a beautiful, complex and dramatic piece with the help of such exceptional DNO&B technical expertise, lead by the superb vision of scenographer and costume designer Annemarie Woods and lighting designer Paule Constable.

It has been special honour for me to work as a director here, with such a talented group of people.

Bon voyage!

Annilese Miskimmon,
Opera Director

SYNOPSIS

PROLOGUE

Edward Fairfax Vere looks back on his life at sea as the captain of HMS Indomitable. He is haunted by his memories.

ACT I

The crew of the H.M.S. Indomitable go about their work.

A passing merchant ship has provided three new recruits, among them Billy Budd, an open-hearted, good-natured young man. Questioned by John Claggart, the master-at-arms, Billy reveals a stammer. When he shouts farewell to his former ship, The Rights o' Man, the officers mistakenly fear that he will encourage dissent on board. Claggart, who secretly despises the officers, is instructed to watch Billy closely. He orders his corporal Squeak to use every opportunity to provoke Billy.

A young novice has been brutally flogged. Dansker warns Billy to beware of Claggart.

Alone with Captain Vere, the officers express their dislike of the French whose ideas they hold responsible for recent naval mutinies. They warn that Billy is a potential troublemaker, but Vere disagrees

with their assessment of the young man's character. The ship enters enemy waters.

The crew sings sea shanties below decks. Billy discovers Squeak rummaging through his belongings as Claggart has ordered and attacks him. Claggart intervenes and to cover his own involvement, has Squeak arrested.

Threatened by Claggart, the novice tries to trick Billy into leading a mutiny with the promise of French gold. The plan fails when Billy gets angry. Dansker repeats his warning to avoid Claggart, but Billy is certain he has nothing to fear from him.

ACT II

Officers and crew are eager to engage the enemy. Claggart tells Vere there is a dangerous mutineer on board, but is interrupted when a French ship is sighted.

Vere orders to give chase and the crew prepare for battle. A shot is fired but misses the target. The mist returns, putting an end to the pursuit.

Claggart reveals to Vere that it is Billy Budd who is planning mutiny. He produces as evidence the

French gold he has given the novice to bribe Billy. Vere cannot believe Claggart and sends for Billy to confront his accuser.

Asked to defend himself, Billy gets so upset that his stammer chokes him. He strikes out at Claggart, killing him on the spot. Vere, shaken, summons his officers and a drumhead court is constituted. Billy admits the deed but can't explain why Claggart should have wrongfully accused him. When the officers turn to Vere for an explanation, the captain refuses to respond. The court pronounces the death sentence.

Early the following morning, Billy contemplates his imminent death. Dansker appears with news that the ship is now indeed close to mutiny, the crew determined to prevent Billy's execution. Billy tells him to stop them – he has accepted his fate.

The death sentence is enacted before the entire crew. Before he is killed Billy shouts «Starry Vere, God bless you!»

EPILOGUE

The old Vere is haunted by the knowledge that he could have saved Billy.

MR. RATCLIFFE JENS-ERIK AASBØ
MR. FLINT JOHANNES WEISSER
MR. REDBURN ALEKSANDER NOHR

MARK WIGGLESWORTH

Musikalsk ledelse

Den internasjonalt anerkjente dirigenten Mark Wigglesworth er en av de mest fremragende musikerne i sin generasjon. Wigglesworth føler seg like mye hjemme i operahus som i konsertsalen. Han har et langvarig arbeid bak seg ved English National Opera (*Lady Macbeth fra Mtsensk*, *Così fan tutte*, *Falstaff*, *Katja Kabanova*, *Parsifal*, *Skjebnens makt*, *Tryllefløyten*, *Jenöfa*, *Don Giovanni* og *Lulu*). Andre engasjementer omfatter Royal Opera House i Covent Garden (*Mestersangerne i Nürnberg* og *Mahagonny*), Metropolitan Opera i New York (*Figaros bryllup*) og dessuten Bayerische Staatsoper, Semperoper Dresden, Teatro Real, La Monnaie, Glyndebourne og Opera Australia. I 2017 ble han som nevnt tildelt Oliver Award, for enestående prestasjoner innenfor opera. Noen høydepunkter blant konsertene hans er opptredener med Berlinfilharmonien, Royal Concertgebouw, London Symphony, London Philharmonic, Boston Symphony, New York Philharmonic, Philadelphia Orchestra, Chicago Symphony, Los Angeles Philharmonic, Cleveland Orchestra, Tokyo symfoniorkester og Sydney Symphony. Han har virket som første gjestedirigent ved Sveriges Radios Symfoniorkester, som musikk sjef for BBC National Orchestra of Wales og nå sist som musikk sjef ved English National Opera. For tiden er han første gjestedirigent ved Adelaide Symphony Orchestra. I oktober 2018 ga han ut boken *The Silent Musician* på Faber & Faber.

ANNILESE MISKIMMON

Regi

Annilese Miskimmon har vært operasjef ved Den Norske Opera & Ballett siden august 2017. Fra 2012 til 2017 var hun operasjef ved Den Jyske Opera i Aarhus i Danmark. Før det var hun regikonsulent ved Glyndebourne Festival and Tour 2003–2005, og kunstnerisk leder ved Opera Theatre Company Irland 2005–2013. Miskimmon er fra Bangor i nærheten av Belfast i Nord-Irland og er utdannet i engelsk litteratur (MA) fra Christ's College, Cambridge, og i kulturledelse fra City University, Barbican, London. Blant hennes senere og framtidige oppdrag finner vi Bellinis *I Puritani* for Den Jyske Opera/Danish National Opera, Puccinis *Madama Butterfly* for Glyndebourne Festival and Tour, Janaceks *Jenöfa* for Kungliga Operan, Stockholm og Scottisch Opera, Glasgow, og Händels *Semele* for Garsington Opera. Hun har jobbet med Dansk Radio, BBC Radio 3, BBC SO, Sky Arts, BBC Concert Orchestra and Symphony Orchestras og BBC Proms. For sine kritikerroste arbeider har Miskimmon blitt nominert til og vunnet priser som International Opera Awards, Royal Philharmonic Society, UK Theatre Awards, South Bank Arts Awards, Canadian Dora, What's On Opera Awards, Welsh Theatre Awards, Royal Philharmonic Society Awards, UK Theatre Awards, South Bank Arts Awards, Canadian Dora og priser utdelt av avisene Irish Times, Manchester Evening News og Aarhus Stifttidene. Miskimmon har sittet i juryen i blant annet The Independent Opera Awards, The Armel International Opera Festival, Dronning Sonja Internasjonale Musikkonkurranse og Den europeiske operaregi-prisen.

ANNEMARIE WOODS

Scenografi og kostymer

Nord-irske Annemarie Woods har laget både kostymer og scenografi til en rekke opera-produksjoner i Irland, England og flere andre europeiske land. Ved en rekke produksjoner har hun samarbeidet med regissøren Sam Brown, og sammen med ham har hun vunnet flere priser, blant annet Ring Award Graz og European Opera Prize. Hun har også vært nominert til flere andre gjeve priser: Irish Theatre Award for Beste kostymedesign 2017 (*Radamist*), International Opera Awards 2016 og Beste design 2015 i Østerrikes musikkteaterpris (*La Favorite*). Blant produksjonene hennes kan vi nevne *Pity* (Royal Court, London), *Eugene Onegin* (Scottish Opera), *Flaggermusen* (Wermland Opera), *Radamisto* (Northern Ireland Opera), kostymer til *Madama Butterfly* (Opernhaus Zürich), scenografi for *Rinaldo* (Oper Frankfurt), *L'heure espagnole* og *Gianni Schicchi* (Opera National de Lorraine) *Salome*, *L'elisir d'Amore*, og *Turn of the Screw* (Northern Ireland Opera), *My Fair Lady* (Karlsruhe), *Macbeth* (NIO/WNO) *Agrippina* (Irish Youth Opera), *Don Giovanni* (Bergen Nasjonale Opera), *Hair* (Staatstheater, Darmstadt), *La Favorite* (Oper Graz), *Alice* (Scottish Ballet, Det kroatiske nasjonalteateret), *Candide*, *The Importance of Being Earnest* (Opera National de Lorraine), *The Triumph of Time and Truth / The Triumph of Beauty and Deceit* (Händel Festival Karlsruhe), *La Cenerentola* (Luzerner Theater), *Der Zigeunerbaron* (Stadttheater Klagenfurt), *Jakob Lenz* (English National Opera), *Sigurd der Drachentöter* (Bayerische Staatsoper), *I*

Capuleti e i Montecchi (Teatro Sociale Como), *Katja Kabanova* (Landestheater Coburg) og *Albert Herring* (Aldeburgh).

PAULE CONSTABLE

Lysdesigner

Paule Constable har en rådgivende posisjon i ledelsen ved National Theatre i London. Hun har designet produksjoner for en rekke store teaterkompanier i Storbritannia, inkludert *War Horse* (ved National Theatre og på verdensturné) og *The Curious Incident of the Dog in the Night-Time* (ved National Theatre). Noen nylige produksjoner er *Follies*, *Perikles* og *Engler i Amerika* (National Theatre) og *ear for eye* ved Royal Court. Hun er tildelt 4 Olivier Awards-priser, 2 Tony Awards-priser, Helpmann Award og en rekke priser fra Critics Circle og Drama Desk for sitt arbeid i Storbritannia og USA. Hennes arbeider innen opera har man kunnet se over hele verden, og blant de siste stykkene hun har lyssatt, finner vi *Nothing*, *Bortførelsen fra Seraillet*, *Mestersangerne i Nürnberg* og *Billy Budd* ved Glyndebourne, *Medea* og *Benvenuto Cellini* ved English National Opera, *Tristan og Isolde* og *Ariodante* for Wiener Staatsoper og dessuten *Norma*, *Roberto Devereux*, *Satyagraha* og *Julius Cæsar* ved Metropolitan Opera. Av danseforestillinger har hun nylig lyssatt *Svanesjøen* og *De røde sko* for Matthew Bourne.

DNB

DNB samarbeider med idrettsforbund, kulturinstitusjoner og ideelle organisasjoner over hele landet.

DNB har i over 20 år hatt et samarbeid med Den Norske Opera & Ballett, en kulturinstitusjon som både tar vare på og utvikler kunstarter som en stadig større del av befolkningen har lært seg å sette pris på.

Stolt sponsor av mangfoldet

VI UTVIKLER MORGENDAGENS SANGTALENTER

Hvert år får Barnekoret en betydelig del av Color Lines lotterimidler. Dette samarbeidet bidrar til at:

- ▶ unge og entusiastiske sangtalenter får bedre pedagogisk tilbud enn før
- ▶ Barnekorets repertoar utvides, hvilket betyr deltagelse i flere nye, norske operaer og økt tilbud for barn og ungdom
- ▶ Barnekoret har et økt samarbeid med operaselskaper over hele landet gjennom samproduksjoner og ressursutvikling

Barnekorets posisjon vekker nå internasjonal oppmerksomhet.

Color Line tenker nytt og fremtidsrettet, og ønsker å jobbe for et vitalt samspill mellom reiseliv og kultur. Med skreddersydde billett-, besøks- og cruisepakker skal vi:

- ▶ øke tilstrømningen av et internasjonalt publikum
- ▶ gjøre Norge til et spennende reisemål, og Den Norske Opera & Ballett til et enda mer attraktivt hus

Vi er stolte av vårt samarbeid med Den Norske Opera & Ballett. Stolte av å få bidra med et større internasjonalt publikum, stolte av å få bidra i utviklingen av morgendagens sangtalenter.

Med OBOS Kredittkort opplever du mer for mindre

Vi vet at OBOS-medlemmer setter pris på gode kulturopplevelser. Derfor får du 10 % fast kulturrabatt med OBOS Kredittkort.

Rabatten gjelder flere tusen arrangementer over hele landet, blant annet på Den Norske Opera & Ballett, Folketeateret, Nationaltheatret, Oslo Nye, Ticketmaster og Billettportalen. Dette kommer i tillegg til ordinær OBOS-rabatt.

Fordeler med OBOS Kredittkort

- Ingen årsavgift
- Ingen gebyrer på varekjøp
- Reise- og avbestillingsforsikring
- Full oversikt i nettbank og mobilbank
- Kortet kan brukes som OBOS medlemsbevis

Bestill kortet på obos.no/kredittkort

Du får mest ut av rabatten om du betaler fakturaen ved forfall. Dersom du velger å bruke 15.000 i kreditt i 12 måneder, koster det totalt 16.600 kroner. Effektiv rente, 23,45 %.

FRA PRØVESAL TIL TEPPEFALL

VI SAMARBEIDER MED DEN NORSKE OPERA & BALLETT

SAMARBEIDSPARTNERE

Den Norske Opera & Ballett takker følgende samarbeidspartnere og bidragsytere:
The Norwegian National Opera & Ballet gratefully acknowledges the support of
the following sponsors and contributors:

Hovedsamarbeidspartnere:

Main Sponsors:

DNB

OBOS

Volvo Car Norway

Samarbeidspartnere:

Sponsors:

Advokatfirmaet Føyen Torkildsen

Color Line

Mills

Norsk Tipping

Radisson Blu Plaza Hotel

Scatec

The Boston Consulting Group

Prosjektpartner:

Project partner:

ConocoPhillips

Partnere med særskilt avtale:

Partners with a special agreement:

Hathon Holding

Kistefos

Talent Norge

Den Norske Opera & Ballett takker følgende institusjoner og stiftelser for verdifulle bidrag:

The Norwegian National Opera & Ballet gratefully acknowledges invaluable contributions from the following institutions and foundations:

Skipsreder Tom Wilhelmsens Stiftelse

Sparebankstiftelsen DNB

Operaens Venner

Operaens Ungdomsambassadører

Den Norske Opera & Ballett er heleid av den norske stat og mottar et årlig driftstilskudd bevilget av Stortinget.

The Norwegian National Opera & Ballett is a publicly owned company receiving an annual grant from the Norwegian Parliament.

